

VOORAF

‘Voor een kozak is de vrijheid belangrijker dan zijn leven.’ Dat zei lang geleden een kozakkenhoofdman tegen me op de oostelijke steppe van Oekraïne. Ik sloeg destijds niet speciaal acht op die woorden omdat ze me voorkwamen als kozakkenromantiek die met een korrel zout moest worden genomen.

Ik vergiste me.

Toen grenswacht Roman Hrybov op Slangeneiland tijdens de Russische invasie van 2022 bevel kreeg om zich met zijn eenheid over te geven, antwoordde hij met de iconisch geworden woorden: ‘Russisch oorlogsschip, val dood.’

In dezelfde tijd dook er een filmpje op van een tierende vrouw die op een Russische soldaat af liep om hem zonnebloempitten te geven. ‘Hier,’ zei ze furieus, ‘steek in je zakken, zodat er tenminste zonnebloemen zullen bloeien op je graf...’

Niet alleen kozakken, alle Oekraïners die we in die eerste oorlogsdagen zagen schenen hun vrijheid te koesteren, op het anarchistische af.

In de recente geschiedenis ontketende het Oekraïense volk twee revoluties om zich van pro-Russische regeringen te ontdoen, en het koos in 2019 met drieënzeventig procent van de stemmen voor de hervormingsgezinde acteur-politicus Volodymyr Zelensky. Daarmee gaf het duidelijk te kennen bij de westerse moderniteit te willen horen en te willen afrekenen met de verlamme corruptie in het land.

De avond na de invasie verliet Volodymyr Zelensky het presidentiële paleis in Kyiv en filmde zichzelf en zijn gevolg, zeggende: 'We zijn allemaal hier. De president is hier, onze strijdkrachten zijn hier. Wij zijn allemaal hier om onze onafhankelijkheid, onze staat te verdedigen.'

De grenswacht, de vrouw en de president, drie situaties waaruit een hartstochtelijke vrijheidsliefde sprak, en ook de bereidheid om daarvoor de prijs te betalen. Het was een aanstekelijk historisch moment.

De Oekraïense dapperheid inspireerde en verenigde ook het Westen, voor even dan toch – niet alleen politiek-militair maar ook civiel.

Schrijver Jaap Scholten stond een dag na de inva-

sie al aan de Oekraïense grens om vluchtelingen op te halen. Hij heeft een huis in Hongarije, het was niet ver. Algauw bracht hij ook generatoren en motorzagen en alles wat verder maar nodig was de grens over.

Na een tijdje besloot hij zich vooral op het leger te richten, om niet langer de symptomen te helpen bestrijden maar de kwaal: het Russische geweld. Hij richtte stichting Protect Ukraine op, bedoeld om het Oekraïense leger te voorzien van terreinwagens, beschermende middelen en andere medische hulpgoederen. Donaties van vrienden en verwanten werden omgezet in middelen; van een bevriende CIA-officier in Boedapest kreeg Scholten het advies om zijn inspanningen te concentreren op een paar brigades, die zich bewezen hadden op het slagveld. Van deze eenheden ontving hij nu boodschappenlijsten in een jargon dat hij tot dan toe niet machtig was: *Israeli bandages, trauma shears, tourniquets, quadcopters, Web-Tex vests*. Vaste prik op de bestellijsten die hem vanaf het front bereikten waren drones en fourwheeldrives. Er kwamen verkenningsdrones, er kwamen terreinwagens. De auto's werden legergroen gespoten en volgeladen met hulpgoederen voor het leger. Ook buitenissige bestellingen werden aan het front afgeleverd, zoals koelwagens van Nederlandse

visboeren voor lijkentransport en vijftig ton visnetten uit de Noordzee om in de bomen te hangen tegen Russische droneaanvallen.

Jaap Scholten, realiseerde ik me, terugkijkend op de vriendschap die ik al zo'n vijftiwintig jaar met hem onderhoud, was altijd al een verzetsstrijder, maar nog zonder oorlog.

Nu heeft hij hem gevonden.

Toen Jaap me vroeg om chauffeur te worden op de konvoeien naar Oekraïne, en zo een bijdrage te leveren aan het gevecht op leven en dood van een vrijheidslievend volk, zei ik onmiddellijk ja.

Zo begon het.

Het reisgezelschap bestaat gemiddeld genomen uit Delftse ingenieurs, schrijvers en rugbyers. Het zijn reizen naar een land dat zich verdedigt in een meedogenloze vernietigingsoorlog. Vaak brengt deze oorlog oorlogen uit het verleden in herinnering, Oekraïne is een zich herhalend strijdtoneel. Een soldaat vertelde hoe hij bij het aanleggen van een loopgravenstelsel een menselijk dijbeen uit de Tweede Wereldoorlog opgroef, toen daar ook al militairen in stelling lagen. Oorlog laat meer sporen na dan vrede.

Wat hier volgt is het verslag van de eerste vijf konvoien van Protect Ukraine in 2023 en 2024. Ze zijn in mijn herinnering samengevloeid tot één lange reis, waarin het gelijktijdig zomer, herfst, winter en lente is. Het graan staat op de velden, het sneeuwt. De ooievaars zijn gearriveerd.

BEGIN

Rusland, wordt gezegd, is pas gelukkig als iedereen net zo ongelukkig is als hij. Het imperium laat zijn voormalige satellietstaten niet los. Het verwurgt ze in zijn invloedssfeer en begint brute aanvalsoorlogen als zijn klieren opspelen.

Het Russische volk, wordt ook gezegd, moet eindelijk eens tegen Poetin in opstand komen. Wat is de stilte van dit volk anders dan instemming, zijn massale zwijgen anders dan medeplichtigheid? Maar hoe zouden de Russen kunnen weten wat ze willen, als hun wil vernietigd is door een duizendjarige dynastie van maniakken en moordenaars? Alleen wie bereid is zichzelf weg te gooien verheft zijn stem. Oppositie is een doodvonnis.

‘Baren een dictatuur en een dictator een slavenpopulatie of baart een slavenpopulatie een dictatuur en een dictator?’ vraagt de Russische schrijver

Michaïl Sjisjkin zich af. Een begin is niet precies aan te wijzen, maar als zo'n perfide conjunctie eenmaal bestaat, brengt het een het ander voort in een keten van ongeluk en wreedheid.

Welkom in het imperium, waar zelfs het in de lucht houden van een wit vel papier op een plein, zonder ook maar één woord van protest erop, bruto geweld van de ordetroepen ontmoet.

Dit gebeurde nadat er op 24 februari 2022 een nieuw hoofdstuk begon in de Russisch-Oekraïense oorlog – die in 2014 begon –, en het imperium zijn voormalige republiek van drie kanten binnentrok met een overmacht aan manschappen, tanks, pantserwagens en mobiele raketinstallaties. Zo begon de volgende akte van de brute, geweldsdronken strafexercitie tegen het ongehoorzame kind.

Die dag zei de Oekraïense president tegen de wereld: 'Als u militaire ervaring heeft en niet werkeloos wilt toezien tot de politici tot een besluit komen, kom dan naar Oekraïne. Kom hierheen om Europa te helpen beschermen.'

Woorden die ver van waar ze werden uitgesproken een nutteloze oude man van me maakten. Daar zit je dan, stramme pennenlikker met je machteloze woede. Mijn enige militaire ervaring bestond uit het aanleggen van tourniquets en het bedienen van een

Glock 17, lang geleden geleerd in de Korporaal Van Oudheusdenkazerne in de bossen bij Hilversum.

Wie schrijft weet: schrijven kan vechten niet vervangen.

Met woede kun je niet schrijven, met bezonkenheid niet vechten.

‘Goed dat je toen niet bent gekomen,’ zegt twee jaar na de inval de 27-jarige Hospitaller Misha Lavrovsky tegen me in Kyiv. ‘Buitenlanders geven alleen maar kopzorgen. Ik had een Engelsman in mijn eenheid, een sta-in-de-weg; de enige met wie hij Engels kon praten was ik.’

Misha haalt doden en gewonden van het front. Voor de oorlog gaf hij leiding aan een denktank die belastinghervormingen voorbereidde. Een diepernstige man, zijn schouders kraken van de last die hij op zich heeft genomen. De lach is naar de zuurstofarme diepten van zijn ziel gezonken. Hij zal geen kinderen verwekken omwille van het plezier maar omdat het zijn patriottische taak is om kinderen te maken.

Direct na de inval laadde Misha zijn semiautomatische AR-17 en meldde zich aan bij de Hospitallers, een medisch vrijwilligersbataljon. Hij wist al lang dat er iets aan zat te komen, hij was voorbereid op de Russische inval door de oneindige reeks plagen

die het imperium in de loop der tijd op zijn land heeft losgelaten.

Hij diende bij de slachtplaatsen van Avdiivka en Orikhiv. Hij is gestopt met roken, want telkens als hij een sigaret opstak werd hij opgeroepen voor een nieuwe evacuatie. Soms negen op een dag, zonde van de sigaretten.

Vraag hem naar zijn zintuiglijke indrukken als hij door het niemandsland van de *red zone* en de *grey zone* rijdt en hij beschrijft een afschuwelijke heksenketel. De auto die door het zware terrein ploegt, de stem van de hospik achterin, het gillen van de gewonde. Soms is het stil. De cabine is verduisterd, in het donker rijdt hij met een nachtkijker op. De boordschutter helpt manoeuvreren.

Filmpjes op zijn telefoon laten zien hoe hij tussen explosies door slalomt. Op een dag vliegen ze op een muur van vuur af, met geen andere mogelijkheid dan er dwars doorheen te rijden. Afzichtelijke chaos, maar Misha vertegenwoordigt een mate van orde door kalm te blijven en hopelijk de juiste beslissingen te nemen.